



Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
Cilt (Vol.) 10, Sayı (Number) 1, 2017, Sayfa (Pages) 1-13
ISSN 1308-5816
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yasad/>

Yaşlı Bireylerin Kentsel/Kamusal Mekânları Kullanım Analizi: Eskişehir Örneği

Ayşen Çelen ÖZTÜRK*¹ & Ebru TURAN KIZILDOĞAN**

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
ESKİŞEHİR / Türkiye

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
ESKİŞEHİR / Türkiye

Geliş Tarihi: 07 Eylül 2016
Kabul tarihi: 13 Kasım 2016
Yayın Tarihi: 10 Ocak 2017

Orijinal Araştırma Makalesi

ÖZET

Günümüzde artan yaşam kalitesi ve sağlık alanındaki gelişmeler sonucu, dünya nüfusunun gittikçe yaşlanmakta olduğu, yapılan istatistiki çalışmalarda görülmektedir. Yaşlanan nüfusla birlikte insanların büyük bir çoğunluğunun kentlerde yaşıyor olması da, kentlerin her yaş grubu için sunduğu olanakların yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Son yıllarda kentlerin hızlı büyümesi ve dönüşmesi, kentlerde yaşayan erken dönem bellek ögesine sahip yaşlı bireyler için, karmaşık kentsel mekânların oluşmasına yol açmaktadır. Kentsel mekânların hızla değişip dönüştürülmesi, kent içerisinde yaşlılar için güvensizlik ortamı oluşturmakta, yaşam mekânlarını buldukları konut ve yakın çevresiyle sınırlandırmaktadır. Geçmişten gelen anıtsal yapı, heykel, sokak ve cadde gibi tanıdık imgeler, yaşlı bireylerin kent içi dolaşımında kendilerini güvende hissetmelerini sağlayarak gündelik aktivitelerinde bağımsız dolaşımına ve özgürleşmelerine yardımcı olmaktadır. Sağlıklı yaşlanmanın önkoşulu, bireylerin konut içinde ve kentsel mekânlarda güvenli ve bağımsız bir yaşam sürebilmesidir. Bu nedenle kentlerin, tüm bireylerin bağımsız yaşam sürebileceği güvenli kentsel mekânlar sunması beklenmektedir. Eskişehir bugün ve gelecekte hızlı yaşlanma oranına sahip önemli "Yaşlı Kentler" den biridir. Bu çalışmada, Eskişehir kentinde yaşayan 65 yaş üstü bireylerin, kent hayatına ve kentsel mekânlara katılım koşulları ele alınmıştır. Yaşlı bireylerin, kentsel mekânlarda bulunma biçimleri ve nedenleri, kentin geçmiş ve bugünkü bellek öğeleri ile değişimi kentsel kullanım anketiyle belirlenmiş, yaşam kalitesi ve genel sağlık durumlarının tespiti için Nottingham Sağlık Profili kullanılmış ve elde edilen sonuçların karşılaştırmaları yapılmıştır. Yapılan bu küçük ölçekli çalışma ve literatür taramasına göre, kentlerde hızla artan yaşlı bireylerin, kentsel mekânları aktif kullanımının, genel sağlık durumları ve yaşam kalitelerini de arttırdığı söylenebilir.

¹ Sorumlu Yazar İletişim: acozturk@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Kentsel mekânlarda erişilebilirlik, yol bulma, okunabilirlik, kentsel ergoterapi, yaşam kalitesi.

ABSTRACT

As a result of the increasing life quality in our day and the developments in the field of health, it is seen in the statistical works carried out that the World population gradually gets older. Together with the aging population, the fact that the majority of people live in urban areas require that the possibilities and means offered by cities to each age group have to be reconsidered. The recent rapid growth and transformation of urban areas leads to the creation of complex urban spaces for elderly individuals residing in urban areas with their early period memorial elements. The fast transformation of urban spaces creates an insecure environment for old people in cities and limit their life space with their residences and nearby environment. The existence of memorial structures, statues, streets and avenues increase the wandering of elderly population inside the city who often leave their residences to provide their needs and to get socialized and by providing security for them liberate them in their daily activities. The prerequisite for healthy life comes with individuals who can sustain a secure and independent life in their residences an urban space. That is why it is expected from cities to provide secure urban spaces where every individual can sustain an independent life. Eskişehir is an important "Old City" for today and for the future due to its fast aging ratio. This study deals with the conditions of participation to urban life and urban spaces by individuals over 65 residing in Eskişehir. The types and reasons to use of urban space by elderly individuals were determined by urban use questionnaire together with the past and present memorial elements and to determine the individual life quality and general health conditions the Nottingham Health Profile has been used, and the results were compared. As a result it is found that the more active use of urban spaces the more the individual life quality increases.

Key Words: Accessibility to urban spaces, wayfinding, legibility, urban ergotherapy, quality of life

(The analysis of the use of elderly individuals of urban/public spaces: The case of Eskişehir)

1. GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde yaşam standartlarının iyileşmesi ve sağlık alanında yapılan bilimsel çalışmalar, yaşam süresinin uzamasına yol açarak, yaşlı nüfusu oranını gün geçtikçe arttırmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) kabul ettiği gibi ülkemizde de "65 ve üzeri" yaş grubundaki nüfus "yaşlı nüfus" olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletlerin tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusunun, toplam nüfus içindeki oranı % 8 ile % 10 arasında olması o ülke nüfusunun "yaşlı", % 10'un üzerinde olması ise "çok yaşlı" olduğu anlamına gelmektedir. Ülkemizde yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarındaki nüfuslara göre daha hızlı bir artış göstermektedir (TÜİK, 2015).

Yaşlanma süreci, insan organizmasının biyolojik ve toplumsal ilişkiler düzeyindeki yaşam biçimine ilişkin gereksinimlerinin değiştiği bir dönem olarak isimlendirilebilir. Yaşlılık döneminde bireyler sosyal, ekonomik, sağlık, kültür ve psikolojik açıdan birçok konuda değişiklik geçirmektedir. Bu süreçte bireylerde hareketlilik ve aktivite katılımı genç bireylere göre kısıtlanmaktadır. Yürüme ve denge değişmektedir. Yaşlı bireylerde gelişen kronik hastalıklar da dikkate alındığında fonksiyonel kısıtlamalar meydana gelmektedir.

Günümüzde ve dünyada hızla artan yaşlı nüfusunun en önemli konularından biri bugün "Sağlıklı Yaşlanma" kriterlerinin her bireye sağlanabilmesidir. Yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve ruh sağlığı, toplum içinde sağlıklı bir ilişki yürütmelerini de etkilemektedir. Bir bireyin günlük yaşam aktivitelerinde bağımsız olması, yaşam ile ilgili amaçlarının olması, kendini değerli bir varlık olarak kabul etmesi ve yaşama

karşı iyimser bakması, yaşam tatmininin yüksek olduğunu göstermektedir. Yaşam tatmini, mutluluk ve moral gibi kavramlar da “*Öznel Yaşam Kalitesi Ölçekleri*” ile saptanmaktadır (Kalınkara, 2014).

Yaşam içerisinde, çocukluktan yaşlılık evresine kadar, bir mekânın kullanım amacı ile sıklığı ve kullanılabilirliği zamana bağlı değişkenlik göstermektedir. Yaş almakla birlikte değişen alışkanlıklar ve yeti kayıpları toplumu oluşturan bireylerin kamusal mekânları kullanım biçimlerini de farklılaştırmaktadır. Yaşlı bireyler, kronik hastalıklar ve fonksiyonel kısıtlanmalar nedeniyle kamusal mekânları kullanamadığında, günlük yaşam aktiviteleri olumsuz etkilenerek daha erken dönemde bağımlı bireyler haline gelebilmektedirler. Yaşam kalitesini etkileyen faktörler; yaşam biçimi, çevresel ve psikolojik faktörler, sosyo-kültürel düzey gibi pek çok etken sayılabilir.

Yaşlılıkta çevresel mekân kalitesinin yaşam memnuniyetine etkisini araştıran bir çalışmada, Tokyo mega kentinin doğu ve batı bölgesinde yaşayan yaşlı bireylerin, 1992-1995 yılları arasında, yaşadıkları konut alanlarının çevresindeki yeşil alan ve yürüyüş yollarını kullanım sıklıkları ile yaşam kaliteleri değerlendirilmiştir. Belirlenen süreç içerisinde gözlemlenen yaşlı bireylerin mevcut yürünebilir yeşil alan kullanımlarının sosyalleşmeye de olanak tanıdığı ve yaşam kalitesini arttırarak, sağlıklı uzun yaşamlarına katkı sağladığı tespit edilmiştir (Takano, Nakamuro & Watanabe, 2002).

Ülkemizde yapılan bir çalışmada, yaşlı bireylerin yaşam doyumu ve günlük yaşam aktiviteleri metropol ve küçük yerleşim biriminde, ev veya huzurevindeki yaşam alanına ve eğitim düzeyi ile cinsiyetine göre incelenmiştir. Yaşam alanına ait verilerde, küçük yerleşim biriminde yaşantının, yaşam doyumunu olumlu yönde etkilemesine rağmen, metropolde yaşayan yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin olumlu olarak daha fazla olduğu gösterilmiştir. Genel olarak bağımsız ev ortamında yaşamanın ve eğitim düzeyinin yüksek olmasının, artan ekonomik gelirle birlikte, yaşam doyumunu ve günlük yaşam aktivitesini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (Özekes, 2014).

Kamusal dış mekân kullanımının yaşlı bireylerde olduğu kadar tüm yaş gruplarından bireylerin de sağlığı üzerine olumlu etkileri birçok araştırmanın konusu olmuştur (Ulrich 1983; Simonic 2006). Özellikle doğal peyzaj elemanlarının mekânda varlığının insanın fiziksel, ruhsal sağlığını iyileştirici ve yenileyici etkileri olduğu ileri sürülmektedir. Dış mekânlarda düzenli zaman geçirmenin yaşlı bireylerde, uyku düzenini iyileştirdiği, ağrı şikayetlerini ve üriner sistem rahatsızlıklarını azalttığı, demans ve alzheimer gibi hastalıklarında semptomlarının ilerlemesini yavaşlattığı, literatürde yer almaktadır (Zeisel, Silverstein, Hyde, Levkoff, Lawton & Holmes. 2003).

İki farklı ülkenin yaşlı nüfusunun kentsel mekânları kullanma biçimlerini, anket çalışması ve kentsel haritalarla, araştıran bir diğer çalışma İstanbul/ Kadıköy ve Viyana/ Landstraße kentlerinin karşılaştırması amacıyla yapılmıştır. Her iki yerleşim bölgesinde de ortak olarak, yaşlı bireylerin yoğunlukta olduğu kentsel mekânlarda, sağlıkla ilgili (eczane, muayenehane, aile hekimliği, hastane vb.) birimler, banka ve alış-veriş mekânlarının yoğunluğu dikkat çekici bulunmuştur. Kadıköy’de genel endişe, trafik ve yürüme yollarının güvenliği iken, Landstraße’de erişilebilirlik ve son yıllarda artan araçların parklanma problemi, anket sonuçlarında dile getirilmiştir. Kadıköy’de, özellikle yaşlı kadınların sokakta güvenlik endişesini dile getirdiği ve bu nedenle kamusal alanları günlük hayatlarında (eğitim düzeylerine paralel olarak) daha az kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Landstraße de yaşayan yaşlı bireyler kamusal mekânları kültürel etkinlikler için sıklıkla kullanırken, Kadıköy’de ise eğitim düzeyi ve ekonomik duruma bağlı olarak, yaşlı bireylerin kültürel etkinliklere katılım talebinin oldukça az olduğu ifade edilmiştir (Köse & Erkan, 2014).

Yapılan çalışmalarda, ülkemizde son yıllarda yapılan özelleşmiş parkların (görme engelliler parkı, yaşlılar parkı, kadınlar parkı vb.) farklı bir sınıflama ve ayrımcılık altında amacına ulaşamadığı ve tüm kamusal mekânların “Herkes İçin Erişilebilir” olması gerekliliği vurgulanmaktadır (Uslu & Shakouri, 2014). Tüm tasarım disiplinlerinde, “*Evrensel Tasarım*” kriterlerini esas alan; genç, yaşlı, fiziksel ve zihinsel engeli vb. tüm kullanıcılara eşit oranda hizmet sunan, mekân ve ürünlerin tasarlanması konusu üzerinde, hassasiyetle durulmalıdır.

Yaşlılarla ilgili yapılan diğer araştırmalarda, yaşlıların toplumun her yaş grubuyla bir araya gelebilecekleri, kendilerini üretken hissedebilecekleri sosyal paylaşım ortamları yaratılmasının ve planlanan aktivitelerin ulaşılabilir olmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu konuda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından ortak çalışmalar yapılabilirliği ifade edilmektedir. Sağlıklı yaşlanma ve çevre arasındaki bağın doğru biçimde kurulabilmesi için, konunun çevresel risklerden hareketle değil, “yaşlılara da uygun çevre üretimi” bütüncül yaklaşımı ile ele alınması önemlidir (Çamur & Vaizoğlu, 2012).

Günümüzde kentleşme, kalkınmakta olan ülkelerin hızla çekimine kapıldıkları küresel bir süreç haline gelmiştir. Önemli bir kent sosyoloğu olan David Harvey, kentliliğin, sanayi kapitalizminin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan yaratılmış çevrenin bir boyutu olduğunu ileri sürmüş ve modern şehirlilik sürecinde mekânın sürekli olarak yeniden yapılandırıldığına dikkati çekmiştir (Giddens, 2012). Kentlerin bu yeniden yapılanma sürecinde kentsel mekânlar, geçmiş, bugün ve gelecek arasında kurulan ilişkilerin en kritik bağlayıcı noktaları olduğu belirtilmiştir. Geçmiş ile kurulan ilişki, gelecek ile kurulacak ilişki için de referans noktaları oluşturmaktadır. Aldo Rossi “*Şehrin Mimarisi*” adlı kitabında “kentnin kendisi, orada yaşayanların kolektif belleğidir” diyerek kentin, orada yaşayanların anılarının birikiminden oluştuğunu vurgulamaktadır (Rossi, 2006). Kentlerin dönüşüm süreçleri o kentlerde kalıcı izler bırakır. Katmanların iyi korunması, bu izlerin takibine ve kentsel mekânın, kentin belleğini nasıl şekillendirdiğinin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Çalak, 2012).

Kentsel bellek öğelerinin korunması tüm bireylerin yaşadığı çevrede, nerede olduğunun farkına varabilmesini ve gideceği hedef noktaya rahat ulaşabileceği yolu kolay bulabilmesini sağlar. Yapılan deneysel bir çalışmada, Güney Şikago Bölgesinde kısa ve uzun süreli yaşayan 65 yaş üstü bireylere günlük yaşam mekânları içerisinde yol bulma ve verilen hedeflere ulaşma alıştırmaları yaptırılmıştır. Sonuçta yaşlı bireylerin kentsel çevrede yol bulma kolaylığının, onların günlük sosyal aktiviteleri için hayati önem taşıdığından bahsedilmiştir. Hızlı kentleşme süreçlerinde geçmiş bellek öğelerinin korunması ve kentlerin karmaşık yapılardan arındırılarak, kolay okunabilir ve algılanabilir düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmıştır (Marquez, Hunter, Griffith, Bryant, Janicek & Atherly, 2015).

Toplumsal yapı ile ilgili çalışmalarda, insan ve toplumun değişken bir yapıda olması nedeniyle olgu ve olayları incelerken genelleme yapmaktan çok, anlamaya çalışmanın daha önemli olduğu nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, bireyin psikolojik durum, algıları ve olayları doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde açığa çıkarmaya yönelik bir sürecin izlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir (Karataş, 2015). Nitel veri analizi “*Betimsel ve İçerik Analizi*” olarak iki şekilde yapılabilmektedir. Betimsel analiz önceden kavramsal çerçevenin belirlenerek alt başlıkların oluşturulması ile verilerin yorumlanması iken, içeriksel analiz önceden belirgin çerçeve olmadan elde edilen verilere göre derinlemesine yapılan bir araştırmadır. Niteliksel araştırmalarda, olasılıklı örnekleme yapılmadan genellikle az sayıda kişiyle

çalışılabileceği ve kesin sonuçlara varma ya da sonuçların topluma genellemesi kaygısı olamayacağı kabul edilmektedir (Karataş, 2015).

Bu çalışmanın amacı, kentlerde bağımsız yaşayan yaşlı bireylerin, fizyolojik ve psikolojik açıdan meydana gelen değişimlerini dikkate alarak, gereksinimlere bağlı kamusal dış mekân kullanımını araştırmak ve kentin sunduğu imkânlarla göre günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam kalitesiyle ilişkisini niteliksel olarak incelemektir.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada, kentsel okumalar için, Kevin Lynch'in Kent İmgesi kitabında kullandığı kavramsal çerçeveden faydalanılarak "Nitel Araştırma/ Betimsel Analiz Yöntemi" benimsenmiştir. Elde edilen veriler önceden belirlenen kavramsal çerçeveye göre yorumlanmıştır (Corbin & Strauss, 1990).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmaya, Eskişehir ilinde yaşayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden, mental sorunu olmayan, 65 yaş ve üstü 20 yaşlı birey dahil edilmiştir. Değerlendirmeler yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Yaşlı bireylere anket formundaki sorular araştırmacı tarafından okunup, anlaşılmayan yerler açıklama yapılmış ve yanıtlar anket formuna işaretlenmiştir. Kent belleği ile ilgili açık uçlu soruların yanıtları forma yazılmıştır.

Ölçme Araçları

Bilgi Formu: Çalışmamızda genel bilgi olarak; yaş, boy, kilo, medeni durum, eğitim ve ekonomik durum tespiti ile kaç yıldır Eskişehir'de yaşadığı, kronik hastalıkları, yürüme yardımcısı kullanıp kullanmadığı geliştirilen bilgi formu ile sorgulanmıştır.

Nottingham Sağlık Profili ve Genel Sağlık Anketi: Sağlıkla ilgili yaşam kalitesini değerlendirmek için Nottingham Sağlık Profili(NSP) ile Genel Sağlık Anketi kullanılmıştır. Nottingham Sağlık Profili'nin Türkçe versiyonu uygulanmıştır. Kişinin algıladığı sağlık problemlerini ve bu problemlerin günlük yaşam aktivitelerini etkileme düzeyini ölçen genel yaşam kalitesi anketidir. Anket 38 maddeden oluşur, sağlıkla ilgili; ağrı, enerji, emosyonel (duygusal)durum, uyku, sosyal izolasyon ve fiziksel aktiviteyi değerlendirir. Toplam sorularda, 8 madde ağrı, 3 madde enerji, 9 madde emosyonel durum, 5 madde uyku, 5 madde sosyal izolasyon ve 8 madde fiziksel aktiviteyi değerlendirir. Cevaplar evet- hayır şeklindedir. Her bir bölümde 0-100 arasında puanlama yapılır. 0 en iyi sağlık durumunu, 100 ise en kötü sağlık durumunu gösterir. Toplam NSP puanı alt bölümlerin toplamından elde edilmektedir (Küçükdeveci, Mc Kenne, Kutlay, Gürsel, Whalley & Arasil, 2000).

Genel Sağlık Anketi-12(GSA-12), Goldberg tarafından bireylerin temel psikolojik durumunu analiz etmek için geliştirilen bir ölçektir. 60, 30, 28 soruyu içeren ölçekler kullanılırken daha sonra 12 soruluk kısa formu geliştirilmiştir. Bu çalışmada 12 soruluk GSA uygulanmıştır. Her soru "Hiçbir zaman", "Her zamanki kadar", "Her zamankinden sık", "Çok sık" olmak üzere 4 cevaptan oluşmaktadır. Cevaplar "0-0-1-1" şeklinde puanlanmaktadır (Golberg, Gater, Sartorius & Ustun, 1972). Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması da yapılmıştır (Kılıç, 1996).

Çalışmadan elde edilen verilerin analizinde SPSS V15.0 Windows istatistik programı kullanılmıştır. Değerlendirme sonuçları aritmetik ortalama \pm standart sapma ($X \pm SD$) olarak verilmiştir. İstatistiksel analizlerde anlamlılık derecesi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Eskişehir Kent Merkezinin Okunabilirlik/Yol Bulma ve Geçmiş-Bugünkü Bellek Öğelerinin Tespiti; Eskişehir kent merkezinde bağımsız yaşayan 65 yaş ve üstü bireylere uygulanan "Eskişehir Okunabilirlik/Yol Bulma ve Geçmiş-Bugünkü Bellek

Öğelerinin Tespiti Anketi" de, mevcut kentsel kullanım sıklığı ve memnuniyet verilerinin değerlendirilmesi üzerine hazırlanan 13 durum tespiti sorusu, geçmiş ve bugünkü kentsel bellek öğelerinin saptanması için hazırlanan 4 sözel/yazınsal aktarım sorusundan oluşmaktadır. Kentsel mekân kullanım anketi soruları hazırlanırken kavramsal çerçeve, Eskişehir için Kevin Lynch'in "Kent İmgesi" kitabında belirttiği yerleşmenin farklı özelliklerini sergileyen bölgeler, bu bölgelerin sınırlarını tarif eden sınır/kenar öğeleri, yollar, toplanma- dağılma-aktarma mekânları olan odak ve düğüm noktaları, özellikli simgesel ve anıtsal niteliği olan yapılar / işaret öğeleri belirlenerek oluşturulmuştur (Lynch, 2015).

Durum tespiti sorularında, gündelik aktiviteler içerisinde kentin hangi programatiklerinin ve bölgelerinin ne sıklıkla kullanıldığı, ulaşım tercihleri ve süreleri, kentin sunduğu olanaklıkların konforu-güvenliği ve yeterlilikleri ile Eskişehir kentinin geçmişten günümüze değişen kentsel değerleri ve imajı sorulmuştur. Kentin kullanılan bölgelerinin ve kullanım nedenlerinin sıklık derecelendirilmesinde 5'li Likert Ölçeği (sıklıkla kullanım 5-4-3-2-1-hiç kullanmam) kullanılmıştır. Geçmiş ve bugüne ait kent belleği öğelerinin tespitinde ise sözel veya yazınsal boşluk doldurma biçimi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Sosyal-Demografik Yapı, Genel Sağlık ve Nottingham Analizi

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusunun, toplam nüfus içindeki oranı % 8 ile % 10 arasında olması o ülke nüfusunun "yaşlı", % 10'un üzerinde olması ise "çok yaşlı" olduğu anlamına gelmektedir. Ülkemizde yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarındaki nüfuslara göre daha hızlı bir artış göstermektedir (TÜİK, 2015).

Eskişehir'de TÜİK 2014 verilerine göre toplam nüfusun, 65 yaş üstü nüfusa oranı 10,3 iken 2023 yılında bu oranın 13,1 olacağı öngörülmektedir. Bu verilere göre Eskişehir nüfusunun 2023 ve sonrasında hızla yaşlanacağı varsayılmaktadır. Bu çalışmaya yaş ortalaması $69,70 \pm 6,92$ olan 11 kadın (% 55), 9 erkek (% 45), toplam 20 birey dahil edilmiştir. Yaşlı bireylerin sosyal ve demografik özellikleri, medeni durumu, kronik hastalıkları, yürüme yardımcısı kullanıp kullanmadığı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Sonuçlara bakıldığında çalışmaya katılan yaşlı bireylerin genel olarak kronik hastalıkları olmasına rağmen fiziksel aktivite düzeylerinin iyi olduğu belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin günlük egzersiz süresi $44,50 \pm 30,13$ dakika olarak bulunmuştur.

Çalışmaya katılan yaşlı bireylerin, yıllık gelir düzeyi $26 800 \pm 13403,53$ TL olarak belirlenmiştir. TÜİK gelir ve yaşam koşulları araştırması 2011-2013 verilerine göre, tek kişilik hane halkı için ortalama hane halkı kullanılabilir gelir 13 813 TL olarak tespit edilmiştir. Bağımlı çocuğu olmayan hane halkı için 24 921 TL, bağımlı çocuğu olan hane halkı için ortalama hane halkı kullanılabilir gelir miktarı 29 895 TL olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2015). Eskişehir'de bu çalışmada yer alan yaşlı bireylerin yıllık gelir düzeyine bakıldığında, Türkiye ortalama hane halkı kullanılabilir gelir seviyesinin bir miktar üzerinde olduğu görülmektedir.

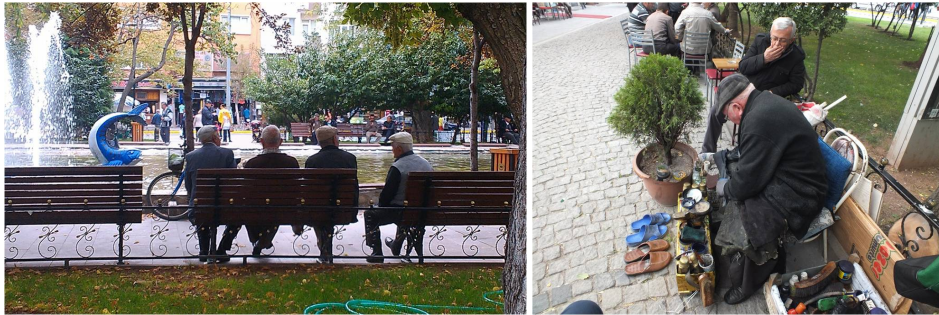
Yaşlı bireylerin genel sağlık anketi ortalaması $1,55 \pm 1,57$ olarak saptanırken yaşam kalitesini değerlendiren Nottingham Sağlık Profiline toplam puanı $128,60 \pm 95,98$ olarak tespit edilmiştir. Genel sağlık anketi sonuçları ile yaşam kalitesi toplam sonuçları ve genel sağlık anketi ile fiziksel aktivite değerleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur ($r=,639$; $p<0,01$ ve $r=,643$; $p<0,01$). Bu veriler doğrultusunda, yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarında kent hayatına aktif katılımlarının ve fiziksel aktivitelerinin, onların hem psikolojik hem de fizyolojik sağlıklarını pozitif etkilediği düşünülebilir.

Tablo 1. Yaşlı bireylere ait sosyo-demografik özellikler

Özellikler	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	65-69	10	50
	70-74	7	35
	75 ve üzeri	3	15
Cinsiyet	Kadın	11	55
	Erkek	9	45
Medeni durum	Evli	15	75
	Dul	5	25
Meslek	Emekli	14	70
	Ev hanımı	6	30
Yürüme yardımcısı durumu	Kullanıyor	1	5
	Kullanmıyor	19	95
Kronik hastalık durumu	Diabet	1	5
	Kalp-damar hastalıkları	4	20
	Hipertansiyon	3	15
	Diğer (ayak, mide, guatr vb.)	12	60
Egzersiz alışkanlığı	Düzenli	3	15
	Düzensiz	7	35
	Yok	10	50
Kullandığı ilaçlar	Semptomlara yönelik	4	20
	Tedavi edici	11	55
	Yok	5	25
Ekonomik durum (Yıllık gelir)	14.000-20.000 ytl	7	35
	20.000-30.000 ytl	9	45
	30.000 üstü ytl	4	20

Eskişehir Kent Merkezinin Okunabilirlik/Yol Bulma ve Geçmiş- Bugünkü Bellek Ögelerinin Tespiti:

Eskişehir kent nüfusunda hızla artan yaşlı bireylerin oranı dikkate alınarak, yaşlı bireylerin sıklıkla kullandığı Eski Çarşı Bölgesi'ne (Hamamyolu) gidilerek yapılan anket çalışması öncesi tespit edilen bazı kareler Resim 1'de görülmektedir.



Resim 1. Eski Hamamyolu Çarşısı ve Yediler Parkı yaşlı bireylerin uğrak yerleri.

Eskişehir’de 65 yaş ve üstü bireylerle yüz yüze yapılan görüşmelerde sorulan sorular ve yanıtlara göre oluşturulan “Eskişehir Kent Merkezinin Okunabilirlik/Yol Bulma ve Geçmiş- Bugünkü Bellek Öğelerinin Tespiti” çalışmasının sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okunabilirlik/yol bulma ve geçmiş- bugünkü bellek öğelerinin tespiti

Günlük Aktivitelerinde Sıklıkla Sokağa Çıkma Nedenleri	<ul style="list-style-type: none"> • Dost ve aile ziyaretleri • Alış-veriş ve parasal işlemler (banka, fatura ödeme vb.) • Rekreatif faaliyetler (yeşil alanlarda yürüyüş vb.) • Dışarıda yeme-içme ve eğlence • Sağlık nedenleri (muayene, eczane vb.) • Kültür, sanat ve dini aktiviteler 	
Kent İçi Ulaşımında Tercih Edilen Ulaşım Biçimleri	<ul style="list-style-type: none"> • Özel araç ve yürüyerek ulaşım, • Toplu taşımada hafif raylı sistemi(tramvayı), • Nadiren dolmuş ve otobüs. 	
Kent Merkezinde Tercih Etiğiniz En Uzun Yürüyüş Süresi	<ul style="list-style-type: none"> • %25’i.....45dakika ve üzeri, • %50’e yakını.....30-45 dakika, , • %20’si.....15-30 dakika, • %5’i.....0-15 dakika 	
Kent İçi Yaya Ulaşımını Teşvik Ve Tehdit Eden Unsurlar	Teşvik Eden	Tehdit Eden
	<ul style="list-style-type: none"> • Yaya yollarının varlığı ve kaplama malzemeleri, • Kentsel donatılar (peyzaj, trafo, çöp kutuları, tabelalar vb.) • Asayiş • Gece aydınlatma elemanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Başboş köpekler • Araç ve bisiklet trafiği • Yanlış araç parklanmaları
Kent Merkezini Yaya Olarak Güvenli Kullanım Saatleri	<ul style="list-style-type: none"> • %55 ‘i..... 06.00-24.00 saatleri arası, • %35’i 06.00-20.00 saatleri arası, • %10’u24 saat 	
Eskişehir’in geçmişte ve bugünkü “Kent İmajı” (öncelik sırasına göre)	Geçmişte Kent İmajı	Bugünkü Kent İmajı
	<ul style="list-style-type: none"> • Sıcak su ve kaplıca kenti • Sanayi kenti • Öğrenci kenti 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci kenti • Turizm kenti • Sanat ve kültür kenti
Günlük Hayatta Sıklık Derecesine Göre Kullanılan Bölgeler	<ul style="list-style-type: none"> • Eski Çarşı (Taşbaşı, Hamamyolu çarşısı) • Nehir Kıyısı Bölgesi (Adalar ve Köprübaşı) • Kamusal Bölge (Vilayet meydanı, Eskişehir Büyükşehir Bld., PTT vb.) • Yeni Çarşı (Köprübaşı, Fabrikalar ve Yeni Bağlar Bölgesi) • Tarihi Bölge / Odunpazarı 	
Kent Merkezinde Bölgeler Arası Yol Bulmada Sıklıkla Kullanılan Araç-Gereçler	<ul style="list-style-type: none"> • Şehir içi yönlendirme tabelaları • Kentte yaşayanlara yol sorarak • Tramvay ve otobüs duraklarındaki haritalar 	
Yol Bulmada Sıklıkla Kullanılan Simgesel Yapılar/İşaret Öğeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Köprübaşı • Esnaf Sarayı • Atatürk Lisesi • Vilayet Meydanı • Hamamyolu Çarşı Cami • Reşadiye Cami • Eski Kılıçoğlu Sineması (yıkılan simgesel yapı) 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Atatürk Stadyumu (yıkılacak simgesel yapı) • Hava Hastanesi • Orman Dairesi • Espark AVM
Kent Merkezinin Yaya Olarak Herkes İçin (engelli, yaşlı vb.) Erişilebilirlik Değerlendirmesi	<ul style="list-style-type: none"> • %50..... İyi • %40.....Orta • %10.....Kötü
Eskişehir Kent Deneyiminde Hafızada Yer Eden Güçlü Duyular (derecesine göre)	<ul style="list-style-type: none"> • Dokular (su, yol, kaldırım kaplamaları, çim alan vb.) • Tad Alma (Çibörek, boza, köfte, göbete, bamya çorbası, vb.) • Ses (Jet uçaklar, tramvay, tren, tekne, kahveci çingirakları) • Görsel imgeler (heykel ve anıtlar, su, köprüler, yapılar, manzara vb.) • Koku (Şeker Fabrikası, Hamamyolu kahvecileri, Gar köftçileri vb.)
Yitirilen Kentsel Bellek Öğeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Adalar Bölgesinde (Porsuk nehri kıyısı) açık-hava sineması ve çay bahçeleri, • İl Halk Kütüphanesi, • Çukurçarşı (Porsuk nehir kıyısı eski balıkçılar çarşısı), • Kılıçoğlu Sineması ve pastanesi, • Arı Sineması, • Süleyman Çakır Lisesi (yıkılarak farklı bir lise inşa edildi) • Fabrikalar Bölgesi Bacaları, • Bazı anıtsal heykeller (yerleri değişti veya kaldırıldı)
Program Değişikliği İle Kent Hayatında Devam Eden Bellek Öğeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Kereste, Şarap ve Un Fabrikaları vb., eğlence mekanlarına • Toprak Mahsulleri Siloları Otel'e, • Meyve-sebze hali, gençlik ve kültür merkezine dönüşmüştür.
Gelecekte Tamamen Yok Olabileceği Endişesi Duyulan Bellek Öğeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Eski Otogar ve Otel • Teknik Okullar Bölgesi • Şeker Fabrikası • Atatürk Stadyumu ve Kapalı Spor Salonu ile Yüzme Havuzu kompleksi • Eski SSK Hastanesi ve Hava Hastanesi vb.

4.DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın temelinde, Eskişehir kent merkezinde evde bağımsız yaşayan 65 yaş üstü bireylerin, gündelik yaşamlarında kentsel mekân kullanımları ile genel sağlık ve öznel yaşam kalitesi değerlerinin ilişkisine bakılmış, kentin değişen ve dönüşen bellek öğeleri tespit edilmiştir.

“Eskişehir Kent Merkezinin Okunabilirlik/Yol Bulma ve Geçmiş-Bugünkü Bellek Öğelerinin Tespiti” çalışmasında, Türkiye genelinde sosyo-kültürel ve refah yaşam kalitesi açısından İllerin Gelişmişlik İndeksi İGE 2012’de 11. sırada olan Eskişehir’de, yaşlı bireylerin kentsel mekânlara katılım öncelikleri, sosyalleşmek ve gündelik ihtiyaçlarını gidermek amaçlıdır (Gül & Çevik, 2014).

Sürdürülebilir Kent İçi Hareketlilik Planları (SUMP)’nın 2015 yılı çalıştay raporuna göre, Eskişehir SUMP verilerine uygun olarak “Ulaşım Ana Planlarını” revize eden Türkiye’nin ilk kentidir. Bu rapora göre Eskişehir’de temiz yakıt kullanan toplu taşıma araçlarının yaygınlaştırılması ve yayalaştırılmış bölgelerin artırılması çalışmaları devam etmektedir (Yerli, 2015). Buna paralel olarak, anket çalışmasında 65 yaş üstü bireylerin öncelikle yaya ulaşımını ve tramvayı tercih ettiğini görmekteyiz. Eskişehir kent merkezinin yaya ulaşımı için uygun altyapıya (ova kent olması ve yayalaştırılmış YSAD-EIRJ 2017 / 10(1):1-13

yolların çokluğu) sahip olması, toplu taşımada 2004 yılından beri kullanılan hafif raylı sistemin kullanım kolaylığı, bu sonuçları desteklemektedir. Kentsel Mobilite Portalı (ELTIS) verilerine göre Eskişehir kent merkezi yaya dostu kent olarak tanımlanmıştır (<http://www.eltis.org/discover/case-studies/pedestrian-friendly-city-centreeskisehir-turkey>). Diğer taraftan kent merkezinde yayaları tehdit eden en önemli şeyin, son yıllarda büyük ölçüde artan araç sayısı ve düzensiz parklanmalar ile yaya yollarına yerleştirilen bisiklet yolunun yarattığı problemler olduğu işaret edilmektedir. Yerel yönetimlere, Eskişehir’de yapılan bisiklet yollarının yaya yolu güzergâhında değil dünya standartlarındaki gibi araç yolundan bölünmüş olması, özel araç kullanımı yerine toplu taşıma ve yaya ulaşımının özendirilmesi, gerekliliği vurgulanabilir.

Yaptığımız çalışmada da, Eskişehir kent merkezinin güvenli ve huzurlu bir ortam sunduğu çoğunlukla ifade edilmiş ve gece-gündüz kullanım rahatlığı belirtilmiştir. Kentte yol bulmada sıkıntı olmaması kentin okunabilir-anlaşılabilir olduğunu, kentsel dönüşüm karmaşıklığının henüz Eskişehir kentini etkilemediğini göstermektedir.

Eskişehir kentinin geçmişteki imajı Sıcak Su-Kaplıcalar ve Sanayi kenti iken bugün çoğunlukla Üniversite ve Turizm kenti imajına doğru değişim göstermiştir. Yaşlı bireyler kent merkezinde belirgin hale gelen 5 bölgeden, öncelikle Eski Çarşı Hamamyolu, Porsuk nehri kıyısı ve Kamusal bölgeyi sıklıkla kullanmaktadır. Bu bölgelerin herkes için erişilebilirliği (yaşlı, çocuklu, engelli vb.) iyi olarak değerlendirilmiştir. Kentin erişilebilirliğinin yaşlılar ve tüm kullanıcılar için bir avantaj olduğu görülmektedir. Kent merkezinde yol bulurken özellikle; geçmişten gelen simgesel öğeler; yapılar, köprüler, heykeller ve stadyum gibi büyük boşluklu alanlar kullanılmaktadır.

Bugün Türkiye’de kent merkezlerinde yer alan birçok stadyum, işlevleri sonlandırılarak şehir dışına taşınmakta, kent merkezinde kalan büyük boşlukları AVM vb. rantsal işlevlerle doldurulmaktadır. Eskişehir Atatürk Stadyumu ve Kapalı Spor Kompleksi de, işlevi sonlandırılarak kent merkezi dışına taşınması planlanmaktadır. Eskişehir Atatürk Stadyumunun taşınmasıyla, geride kalan kentsel boşluğun nasıl değerlendirileceği endişe konusudur. Önemli bir kentsel bellek öğesi olan stadyumların yeşil izleri ve kapalı tribünlerinin korunup, gündelik hayat içerisinde herkes tarafından kullanılabilen açık rekreasyon (spor, yürüyüş, konser, dinlenme vb.) alanına dönüşmesi beklentisi, yapılan kentsel tartışmalarda yerel medyada sıklıkla dile getirilmiş, bu amaçla TMMOB Mimar Odası tarafından 2014 yılında bir mimari proje yarışması düzenlenmiştir (<http://www.arkitera.com/yarisma/547/tasinacak-olan-eskisehir-ataturk-stadyumu-alaninda-yeni-fikirler-kentsel-tasarim-fikir-yarismasi>).

Çalışmamızdan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, Eskişehir kent merkezinde değişim hızı yavaşta olsa, birçok geçmiş bellek öğesinin silindiği, bazılarının program değişikliği ile kent hayatına devam ettiği, bazılarının da gelecekte yıkılıp kent belleğinden silineceği endişesi, literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarını destekleyecek şekilde dile getirilmiştir. Yaşlı bireylerin sıklıkla kullandığı ve kentleşme süreçlerinde özellikle 1990 sonrası bellek öğelerinin hızlı değiştiği Hamamyolu Çarşısının farklılaşma hali örnek olarak Resim 2’de görülebilmektedir.

Bu çalışmada, evlerinde bağımsız yaşayan yaşlı bireylerin Eskişehir ilindeki kentsel/kamusal mekânları kullanımı ile yaşam kalitesi değerlendirilirken, gelecekte de yaşlı bakımevlerinde yaşayan ve kentsel mekânları kullanabilen yaşlı bireylerin kentsel alanları kullanım ve yaşam kalitesini içeren çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması planlanmaktadır.



Resim 2. Hamamyolu Çarşısının Dünü ve Bugünü.

Literatürde kanıta dayalı yapılan çalışmalar; kentsel mekânlarda aktif yaşamın, yaşlanmanın olumsuz etkilerini azalttığını ve sağlıklı yaşlanmaya katkı sağladığını ifade ederken, bizim çalışmamızın sonuçlarını da desteklemektedir. Doğal peyzaj içeren dış mekânlarda zaman geçirmek, zihinsel yorgunluğu azaltarak, bireyin yaşam kalitesini de artırmaktadır.

Ülkemizde, yaşlı bireylerin kamusal mekân kullanımları ve yaşam kalitesini etkileyen faktörleri araştırmak amacıyla yapılan çalışma sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu çalışma ve devamında yapılabilecek araştırmaların, kentsel mekânların tasarlanmasında dikkate alınması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yaşlanma ile birlikte sosyal ve ekonomik kaynakların azalması, aile ve arkadaşların kaybı sonucunda psikolojik uyum bozukluğu daha fazladır. Bu nedenle yaşlanma sürecinde giderek sosyal izolasyona eğilimi olan yaşlı bireyler için iyi düzenlenmiş kamusal mekânların varlığı, özellikle kentte yalnız yaşayan yaşlıların toplum içerisinde sosyal hayata kazandırılmasında önemli etken olacaktır. Kentte yaşayan tüm bireylerin kamusal açık mekânları birlikte kullanmalarının, bu mekânların herkes tarafından sahiplenilmesine ve kent kimliğinin korunmasına, önemli katkı sağlayacağını öngörmekteyiz.

5.SONUÇLAR

Yaşlılığın toplum tarafından olumlanan bir deneyim haline dönüşmesi için, yaşlı bireylerin bağımsız, özgüvenli ve topluma katılımcı bir yaşam biçimi sürdürebilmelerinin örgütlenmesi gerekmektedir. Günümüzde yaşlılık ile ilgili politikalar ve çalışmalar yaşam süresini uzatmaktan çok, yaşam kalitesini ve genel sağlığı arttırmaya odaklanmalıdır. *“Temel amaç yaşama yıllar katmak değil, yıllara yaşam katmak olmalıdır”* (Kalinkara 2014).

Ülkemizde gelecekte, sayıları hızla artan yaşlı bireylerin kent dinamiğine uyum gösterme ve bağımsız olarak yaşama zorunluluğunun, onların üzerinde fiziksel, sosyo-ekonomik ve psikolojik sorunlar, oluşturacağı düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla, kentsel/kamusal alanlarda yapılacak düzenlemelerin, yaşlıların hareketlerini kolaylaştıracak ve harekete teşvik edecek nitelikte tasarlanması gerekmektedir. Tüm yaş gruplarını da kapsayan geçmişin yani anıların izlerini taşıyan kent belleği öğelerinin (sokak, meydan, simgesel yapılar, heykel, parklar vb.) silinmeden geleceğe taşınması, yeni yapısal düzenlemelerin bu bellek öğeleri ile birlikte tasarlanması “Sağlıklı Kentleşme” kriterleri açısından önem taşımaktadır. Yaşam kalitesi ve kentsel yaşam memnuniyeti, multidisipliner yaklaşımlarla (mimarlık, kentsel ve peyzaj tasarımı, tıp-sağlık, psikoloji, sosyoloji vb), sürdürülebilir proje ve tasarımların üretilebilmesi ile mümkün olacaktır.

Bir kentin sağlıklı bir şekilde gelişimini sürdürebilmesi için, geçmişten gelen bellek öğeleri iyi analiz edilmeli, yeni kentsel program ve yapılaşmalar ile uzlaşma içinde olmalıdır. Kentlerde özellikle geçmiş bellek öğelerine sahip yaşlı bireylerin, güvenle ve bağımsız olarak hareket edebilmesi için, kentsel bellek öğelerinin devamlılığı önemlidir. Hafıza mekânlarının, geçmişten gelen kültürel, sosyal ve ekonomik değerlerin temsiliyeti açısından gelecek nesillere aktarılması amacıyla, kentsel gelişim planlarının ve kararlarının bu buna göre düzenlenilmesine odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Corbin, J. & Strauss A. (1990), Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria, *Qualitative Sociology*, 13(1), 3-21.
- Çalpak, I.E. (2012). Kentsel ve kolektif belleğin sürekliliği bağlamında kamusal mekânlar: ULAP Platz örneği, Almanya. *MSGSU Tasarım+Kuram Dergisi*, 8(13),34-47.
- Çamur, D. & Vaizoğlu, S.A. (2012), Sağlıklı yaşlanma için çevre, yaşlı sağlığı: Sorunlar ve çözümler, *HASUDER*, 1, 31-37.
- Giddens, A. (2012). Şehirler ve kentsel alanlar. *Sosyoloji* (Y. Hazırlayan: C. Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları. (s. 944-978).
- Golberg, D.P., Gater, R., Sartorius, N. & Ustun, T.B. (1997). The validity of two versions of the 6 HQ in the WHO study of mental illness in general health care. *Psychol Med*, 27, 191-197.
- Gül, E. & Çevik, B. (2014). *2010 ve 2012 verileriyle Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İktisadi Araştırmalar Bölümü, Şubat 2014. (s.5-8).
- Kalınkara, V. (2014). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (2. Baskı).
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1),62-80.
- Kılıç, C. (1996), Genel sağlık anketi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7,3-11.
- Köse, N. & Erkan N.Ç. (2014). Kentsel mekân örgütlenmesinin yaşlıların kentsel etkinlikleri üzerindeki etkisi, İstanbul ve Viyana örneği. *METU JFA*, 31(1),39-66.
- Küçükdeveci, A.A., Mc Kenne, S.P., Kutlay, S., Gürsel, Y., Whalley, D. & Arasil, T. (2000), The development and psychometric assessment of the Turkish version of the Nottingham Health Profile. *International Journal of Rehabilitation Research*, 23,31-38.
- Lynch, K. (1960) *The Image of the City*. The M.I.T. Press: Massachusetts Institute of Technology Cambridge, Massachusetts and London, England.
- Marquez, D.X., Hunter, R.H., Griffith, M.H., Bryant, L.L., Janicek, S.J. & Atherly, A.J. (2015). Older adult strategies for community wayfinding. *Journal of Applied Gerontology*, 1-21. DOI: 10.1177/0733464815581481
- Özekes B.Ç. (2014). Yaşanılan kentin büyüklüğü, yaşanılan mekânın özellikleri, eğitim ve cinsiyet faktörleri açısından yaşlıların yaşam doyumları ve günlük yaşam aktiviteleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 476-496.
- Rossi, A. (2006). *Şehrin Mimarisi*, Nurdan Gürbilek (Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları.
- Simonic, T. (2006). Urban landscape as a restorative environment: preferences and design considerations. *Acta Agriculturae Slovenica*, 87(2),325-332.

- Takano, T., Nakamuro, K. & Watanabe, M. (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: The importance of walkable green spaces. *Journal of Epidemiological Community Health*, 56:913-918.
- TÜİK 2015, *İstatistiklerle Yaşlılar(2014)*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası,
- Ulrich, R.S. (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. Vol: 6, pp.85-125, *Behavior and Natural Environment*, I. Altman et al. (eds), Plenum Press, New York.
- Uslu, A. & Shakouri, N. (2014). Kentsel peyzajda engelli/yaşlı birey için bağımsız hareket olanağı ve evrensel tasarım kavramı. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1), 7-14.
- Yerli, G. (2015), Sürdürülebilir Kent İçi Hareketlilik Planları (SUMP) Çalıştay Raporu, Yaşanabilir Şehirler Sempozyumu, İstanbul.
- Zeisel, J., Silverstein, N.M., Hyde, J., Levkoff, S., Lawton, M.P. & Holmes, W. (2003), Environmental correlates to behavioral healthy outcomes in alzheimer's special care units. *The Gerontologist*, 43(5), 697-711.
- <http://www.eltis.org/discover/case-studies/pedestrian-friendly-city-centre-eskisehir-turkey>
- <http://www.arkitera.com/yarisma/547/tasinacak-olan-eskisehir-ataturk-stadyumu-alaninda-yeni-fikirler-kentsel-tasarim-fikir-yarismasi>